

QIYOSIY TILSHUNOSLIK VA LINGVODIDAKTIKA: INGLIZ HAMDA O'ZBEK TILLARINING LINGVISTIK TAHLILI

Nazarov Utkirbek Allamberdiyevich

Email: utkirbek83@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz va o'zbek tillarining lingvomadaniy xususiyatlari qiyosiy tahlil asosida o'rganiladi. Qiyosiy tilshunoslik chet tilini o'qitish jarayonida lingvodidaktik poydevor sifatida muhim ahamiyat kasb etishi ilmiy jihatdan asoslanadi. Tadqiqotda til birliklari orqali xalq mentaliteti, madaniy qadriyatlari va dunyoqarashining ifodalanish darajasi tahlil qilinadi. Maqolada til tizimidagi fonetik, leksik va semantik farqlar o'quvchilarning madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini shakllantirishdagi roli bilan bog'lab yoritilgan. Shuningdek, ingliz va o'zbek tillarining lingvistik tuzilmalari o'zaro taqqoslanib, til o'rganish jarayonini samarali tashkil etish uchun zarur bo'lgan lingvodidaktik yondashuvlar taklif etiladi. Tadqiqot natijalari chet tillarini o'qitish metodikasini takomillashtirish, til va madaniyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: qiyosiy tilshunoslik; lingvodidaktika; lingvistik tahlil; madaniyatlararo muloqot; lingvomadaniyat; ingliz va o'zbek tillari.

Keyingi yillarda davlat til siyosati va chet tillarini o'qitish tizimini takomillashtirish bo'yicha bir qator farmon va qarorlar qabul qilindi. Jumladan, o'zbek tilini davlat tili sifatida rivojlantirish, uning ilm-fan va ta'lim sohalarida faol qo'llanilishini kengaytirish hamda chet tillarini, ayniqsa ingliz tilini o'rganish bo'yicha strategik yo'nalishlar belgilab berildi. Mamlakatimiz rahbari tomonidan ilgari surilgan fikrlar, chet tillarini mukammal bilgan kadrlar jamiyatning intellektual salohiyatini oshirishi, yoshlarning xalqaro miqyosdagi raqobatbardoshligini ta'minlashi zarurligini ta'kidlaydi. Shu sababli, maktabgacha, umumiy o'rta va oliy ta'lim tizimida xorijiy tillarni o'qitishning yangi bosqichi yo'lga qo'yildi, o'quv dasturlarida kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirish, nutq madaniyati va tarjima ko'nikmalarini rivojlantirishga e'tibor kuchaytirildi.

Mazkur islohotlar natijasida ingliz tilining o'rni kundalik ehtiyoj darajasiga ko'tarilib, har bir soha vakilining uni o'zlashtirishga bo'lgan talabi ortib bormoqda. Bu holat global integratsiya jarayonlarining muhim qismi bo'lib, til o'rganish jarayonini nafaqat muloqot vositasi, balki madaniyatlararo aloqaning, ilmiy bilimlar almashinuvi va xalqaro hamkorlikning zaruriy omili sifatida qarashni taqozo etadi.

Tilshunoslar va tadqiqotchilar ingliz va o'zbek tillarini qiyosiy tahlil qilish orqali ularning leksik, semantik va madaniy jihatlarini o'rganib kelmoqdalar. Xususan, ingliz va o'zbek maqollarida tana a'zolari bilan bog'liq ifodalarning ma'no va obrazli

mazmuni tahlil qilinmoqda. Bu tahlillar til orqali xalq tafakkuri, madaniy qadriyatlari va dunyoqarashining o'ziga xos jihatlarini yoritib berishga xizmat qiladi.

Qiyosiy tilshunoslik chet tilini o'qitishning lingvodidaktik poydevori sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki xorijiy tillarni o'z ona tili bilan qiyoslash orqali ularni o'rganish, tahlil qilish va o'zlashtirish jarayoni samaradorligi oshadi. Tilshunoslikning ushbu yo'nalishi o'quvchilarda ikki tildagi o'xshashlik va farqlarni anglash, lingvokognitiv tafakkurni rivojlantirish, shuningdek, madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini shakllantirishga yordam beradi.

Bugungi kunda zamonaviy tilshunoslikda, xususan, qiyosiy tilshunoslik va folklorshunoslik yo'nalishlarida maqollarni chuqur o'rganish dolzarb masalaga aylangan. Chunki maqollar nafaqat tilning obrazli ifoda vositalaridan biri, balki xalq tafakkuri, madaniy qadriyatlari va ijtimoiy tajribasining ko'zgusi hisoblanadi. Qiyosiy yondashuv orqali turli tillardagi maqollarni tahlil qilish ularning semantik, sintaktik va madaniy xususiyatlarini aniqlash imkonini beradi.

Mazkur tadqiqotlar jarayonida paremiologiya, ya'ni maqolshunoslik, tilshunoslikning mustaqil sohasi sifatida shakllanib bormoqda. U lingvistika, etnografiya, madaniyatshunoslik, psixologiya va pedagogika bilan uzviy bog'liq bo'lib, fanlararo yo'nalish kasb etadi. Shu boisdan maqollarni lingvokulturologik, psixolingvistik va lingvodidaktik jihatdan o'rganish chet tilini o'qitishning nazariy va amaliy asoslarini boyitadi.

Qiyosiy tilshunoslik va paremiologiyaning lingvodidaktik asoslari

Qiyosiy tilshunoslik chet tilini o'qitish jarayonining asosiy lingvodidaktik tayanchlaridan biri hisoblanadi. Chunki xorijiy tilni ona tili bilan qiyoslab o'rganish nafaqat til tizimidagi farq va o'xshashliklarni aniqlash, balki o'quvchilarda madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini shakllantirishga ham xizmat qiladi. Tilshunoslikning mazkur yo'nalishi o'zining fanlararo xususiyati bilan ajralib turadi va hozirda adabiyotshunoslik, folklorshunoslik, madaniyatshunoslik hamda psixolingvistika kabi ko'plab ilmiy sohalar bilan uzviy aloqada rivojlanmoqda.

Zamonaviy tilshunoslikda, xususan qiyosiy tilshunoslik va folklorshunoslik doirasida maqollarni o'rganish alohida ilmiy yo'nalishga aylangan. Bu jarayonning rivojlanishi natijasida paremiologiya — ya'ni maqollarni o'rganishga ixtisoslashgan soha — tilshunoslikning mustaqil tarmog'i sifatida shakllanmoqda. Maqollar xalq og'zaki ijodining eng qadimiy va mazmunan boy janrlaridan biri bo'lib, ular orqali xalqning dunyoqarashi, qadriyatlari va hayotiy tajribalari ifodalanadi. Aynan shu jihatlar ularni qiyosiy o'rganishni nafaqat lingvistik, balki lingvomadaniy va sotsiokulturologik tahlil obyekti sifatida ham dolzarb qiladi.

Bugungi kunda chet tillariga, xususan ingliz tiliga bo'lgan qiziqish ortib borayotgani, shuningdek, til o'rgatishda qiyosiy yondashuvga e'tibor kuchayayotgani tilshunoslikda yangi izlanishlarga zamin yaratmoqda. Ingliz va o'zbek maqollarining

lingvomadaniy va semantik xususiyatlarini qiyosiy o'rganish orqali ikki xalqning mentalitetida mavjud bo'lgan o'xshashlik va farqlarni aniqlash, ularning tilda qanday aks etishini ko'rsatish mumkin bo'ladi.

Ushbu masalani chuqur o'rganish uchun ingliz va o'zbek xalqlarining milliy madaniyatini ifodalovchi maqollarni tanlab, ularni lingvistik va madaniy kontekstda tahlil qilish zarur. Bu tahlillar orqali har bir xalqning axloqiy qarashlari, ijtimoiy qadriyatlari va hayot falsafasi til birliklari orqali qanday namoyon bo'lishi aniq tasavvurga ega bo'ladi. Shuningdek, bunday o'rganish natijalari xorijiy til o'rganishda motivatsiyani oshirish, til va madaniyatni uyg'un anglashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Kianinezhad, N. (2023). Effective methods of teaching foreign languages online: A global view. *Journal of Language and Education Studies*, 15(2), 45–56.
2. Martí Solano, R., & Klégr, A. (2022). Phraseology and paremiology in English: Semantic and cultural perspectives. *Lexis – Journal in English Lexicology*, 19, 1–18.
3. Pires, L. (2024). The impact of comparative linguistics on second language acquisition and intercultural communication. *International Journal of Applied Linguistics*, 37(1), 73–88.
4. Azimova, O. A. (2024). The role of comparative linguistics in teaching English and Uzbek languages. *Tanqidiy Fikr Jurnal*, 12(4), 120–129.
5. Karimova, D. B. (2021). Modern approaches to linguistic and cultural analysis in language teaching. *Philological Research Journal*, 8(3), 55–67.